

Nr. 1 2005 • 46. årgang • kr 50,-

Tidsskrift for aktuelle språkspørsmål

SPRÅKLIG SAMLING

Litteratur- prisen til Olav Skevik

Rettskrivingsendringer i bokmål og nynorsk

- Har *nors* språk overlevd? • Motor-språk
- Fra riksmålsmunn

Bokmål på vei mot et østlandsk samnorsk?

Så blei rettskrivingsreformen endelig vedtatt, etter lang venting. Resultatet av reformen er blant annet at en del typiske «samnorskformer» i bokmål, som for eksempel *braut*, *hamn* og *måndag*, går ut. Enkelte konservative former som fortsatt kan være i bruk i bokmål, som *utlysning*, *gjøk(e)syre* og *Det karibiske hav* (før bare *utlysning*, *gauk(e)syre* og *Det karibiske havet*), blir tatt inn i varmen, men det er ikke akkurat snakk om noen Føniskoppstandelse for riksmål. At det blir lov å skrive *skjet* tar vi med et skuldertrekk.

Det har oppstått et uklart punkt rundt a-ender i fortid av verb, der språkrådsvedtaket inneholdt formuleringer som kunne så tvil om i hvilket omfang a-endingene skulle føres opp i ordlister. Dette bør ikke bli noe problem – om vi sammenlikner f.eks. med hyppigheten av konservative former som *skjet*, vinner a-endingene i verb en overlegen seier. Det er temmelig lite som tyder på at a-endingene er på vei ut av språket, verken i skrift eller talemål. Det hadde også vært rart om det skulle skje, ettersom de er bortimot enerådende i dialektene, som i Norge i dag har høyere status enn noensinne i nyere tid. I den grad at til og med den siste bastionen for normert, konservativ talespråk – nyhetssendinger i radio og fjernsyn – står for fall. Dialektene har for lengst gjort inntog i værmeldinger, sportsnyheter og nyhetsmagasiner som ikke utelukkende består av oppleste tekster. NRK-nyheter som blir lest opp skal fortsatt være på normert bokmål eller nynorsk, men nå er det faktisk ikke sjeldent å høre radikalt bokmål der. Flere og flere journalister og reportere i Dagsnytt, Dagsrevyen og lokale nyhetssendinger bruker radikalt bokmål. Og «P3nyheter» blir så å si alltid framført på et klingende radikalt bokmål – komplett med diftonger, a-ender i substantiv og

ikke minst, a-ender i verb!

Reformen som helhet er heller ikke noe egentlig tilbakeslag for radikalt bokmål, til tross for at de fleste formene som forsvinner kan karakteriseres som «radikale». Heftet vårt, «Å skrive radikalt bokmål», er nok modent for litt redigering nå, men det er forbausende lite der som er blitt uaktuelt. De formene som utgår er for det meste nynorsk-nære former som har vært sjeldne i bruk, også blant LSS-folk. Det radikale bokmålet de fleste bruker, nemlig det *østlandskbaserte*, står uforandrad. På noen punkter er det til og med utvida, nemlig med former som *brøyt*, *legninga* og *skoa* (før *brøt/braut*, *legningen* og *schoene/skorne*). Disse formene er ikke utelukkende østlandske, men de er svært vanlige i østlandsk talemål. Preteritum på -øy- (*brøyt*, *skøyt* m.fl.) er opprinnelig sørøstlandske former som har spredd seg i rakettfart til alle deler av landet, og er i ferd med å utkonkurrere både de konservative ø-formene (*brøt*, *skjøt*) og de nynorsk-nære au-formene (*braut*, *skaut*).

Fenomener som dette betyr at et *østlandskbasert radikalt bokmål* er en vinnende hest for de som ønsker et talemålsnært, samlendende skriftspråk. Altså for LSS. Det kan med gode grunner kalles «østlandsksjåvinistisk» å jobbe for akkurat dette språket, men faktum er jo at former fra lett utvaska østlandsk dagligtale stadig vinner, både over tilsvarende former fra konservativt bokmål og tilsvarende fra nynorsk. Og det til tross for det «vulgære» stigmaet som enkelte fortsatt mener det har. Som talemålsvariant er østlandsk på mange måter blant de mest representative for norsk som helhet, der den ligger et sted mellom nynorsk og bokmål og kan vise til både røtter i eldre norsk, fordomsfrie innlån fra dansk

SPRÅKLIG SAMLING

ISSN 0333-0362

Utgitt av Landslaget for språklig samling

Organisasjonsnummer 886 343 922

Ansvarlig redaktør: Hans-Christian Holm

E-post: redaksjon@sprakligsamling.no

(redaksjon@sprakligsamling.no)

Leiar: Vanja Røkkum Jahnsen

E-post: vanja.r.jahnsen@optonet.no

Nettsted: www.sprakligsamling.no

Adressa til laget og bladet:

Postboks 626 Sentrum, 0106 Oslo

Kontonummer 0532 1078666

Bladpengar: kr 150,-

Medlemspengar (inkluderer bladpengar): kr 250,- per år

for skoleelevar og studentar

kr 125,- per år

E-post-adresse for spørsmål om abonnement og medlemskap: kasserer@sprakligsamling.no

og tysk, lokale særtrekk og stor påvirkningskraft overfor andre former for norsk.

Med utgangspunkt i suksessen til *øy-preteritum* bør LSS følge opp og jobbe for i-partisipper som *finni* og *skrivi* i bokmål også. I tillegg til å være folkemålsformer som er utbredt på Østlandet og i Trøndelag, har de en annen stor fordel, nemlig at mange *allerede bruker dem*

i skriftspråk, særlig i mer uformelle sammenhenger. Nettsøk på noen av de vanligste i-partisippene kan gi opptil flere tusen relevante treff i bokmålstekster. Til sammenlikning gir *skjet* fattige 32 treff. En bør ikke være i tvil om hvilken vei det går!

Litteraturprisen til Olav Skevik

PRESSEMELDING

Språklig samlings litteraturpris for 2004
til OLAV SKEVIK

Konservator Olav Skevik ved Stiklestad Nasjonale Kultursenter er tildelt Språklig samlings litteraturpris for 2004. Overrekkelsen fant sted i konferansesalen på Stiklestad lørdag 5. mars klokka 13.30. Prisen deles ut årlig til en forfatter eller skribent som bruker et folkelig, radikalt bokmål, og prispengene, i år **25.000 kroner**, er renter av **Tomas Refsdals litteraturfond**.

Prisjuryen har bestått av professor Arild Linneberg og lektor Pål Styrk Hansen.

Olav Skevik er født i 1941. Han har vært ansatt på Stiklestad Nasjonale Kultursenter sia 1996, før det har han jobba i videregående skole. 1992–93 var han ansatt på historisk institutt ved NTNU, og fra 1994 til 1996 hadde han permisjon for å skrive.

Som historiker har Skevik i mange år markert seg lokalt gjennom ei rekke artikler i tidsskrifter og anmeldelser av fagbøker, og i 1975 kom boka *Busettinga i Beitstad og Malm fram til ca. 1550*. Et viktig regionalhistorisk verk er *Folk og fylker i fjerne tider, Inntrøndelags historie før 1600* (utgitt av Nord-Trøndelag Fylkeskommune i 1997). Skevik er medforfatter i *Trøndelags historie* som utgis til høsten. Han har også skrevet heftet *Stiklestad i går og i dag* (1999), som er en illustrert veiviser til kultursenteret.

Prisjuryen uttaler at Olav Skevik som faglitterær forfatter så vel som populærvitenskapelig formidler i både stort og lite format er imponerende trufast mot det radikale bokmålet. Tekstene hans speiler trøndersk talemål i ordvalget, kombinert med bevisst utnyttning av valgfriheten i bokmålsnormalen når det gjelder rettskrivinga. Han er så stilsikker og gjennomført i valg av former, ord og uttrykk at han kan stå som et språklig forbilde for lek og lærd.

Det er altså for det folkelige, radikale bokmålet Olav Skevik får Språklig samlings litteraturpris for 2004. De seinere åra har prisen først og fremst gått til skjønnlitterære forfattere, oftest bosatt i Oslo-området. Det er derfor med dobbelt siktemål vi i år har valgt en faglitterær forfatter, som dessuten bor og arbeider i Midt-Norge. Årets vinner oppfyller alle prisens kriterier.

Mer om Landslaget for språklig samling og litteraturprisen på www.sprakligsamling.no

Pål Styrk Hansen:

Tale ved prisoverrekkelsen til Olav Skevik 5. mars 2005

Vi står på samlingsgrunn. Olav Haraldsson var helt sentral for samlinga av Norge, samlinga om kongedømmet, om den norske staten og bevisstheten om det å være norsk. Derfor er det særlig gjevt for oss i LSS å dele ut årets litteraturpris her på Stiklestad, til en prisvinner som til de grader målbærer det vi i laget står for. Nå er det nok mange år til vi når ei språklig samling i form av ett, samlende norsk skriftspråk, kanskje gjør vi det aldri. Men for oss er bevissthet om det norske skriftspråket og skriftspråksituasjonen viktig, det vi skriver og leser, skal være gjenkjennelig, handterbart og noe vi kan identifisere oss med. Denne prisen er ment som et bidrag til det, ei motvekt til at en intellektuell, kulturell og økonomisk elite skal ha enerett på det skriftspråklige uttrykket. Folk skal måtte tilegne seg formelle skriveferdigheter, ja, men de skal ikke måtte tilegne seg et fremmed, stivt og for dem, kunstig stilleie eller uttrykksmåte for å bli tatt på alvor som språkbrukere. Dette er nok i det store og hele grunnlaget for det engasjementet vi legger for dagen som er medlemmer av og jobber med LSS.

I en del år på 60- og 70-talet hadde vi med oss et av våre mer prominente medlemmer som prisutdeler, nemlig Halldis Moren Vesaas. Den gangen så vi språklig samling mer som en pågående prosess der myndighetene, særlig Arbeiderpartiet, hadde stoppa opp og svikta både samnorskvisjonen og arbeidet med å føre bokmålet og nynorsken nærmere sammen. Derfor måtte LSS dannes og overta prosessen. Prisen blei oppretta i 1963 for å vise at forfattere brukte

Olav Skevik (venstre) får overrakt prisen av Pål Styrk Hansen

samformer, og vi ville på den måten bidra til å høyne prestisjen til samnorskprosjektet. Det var forfattere fra distriktsnorge som førte an, og fikk prisen. Det er nok å nevne navn som Mikkel Fønhus, Åsta Holt og Hans Børli. En som absolutt *burde* vært med i rekka av prisvinnere, er Alf Prøysen. Hvorfor han aldri fikk den, veit jeg ikke, kanskje han rett og slett var forut for si tid når han tok i bruk folkemålsformer og hedmarksdialekt i forfatterskapet sitt.

For etter dette har samfunnsutviklinga gått sin gang, vi har hatt 70-åras dialektbølge, galopperende urbanisering og ikke så liten tendens til utvikling av regionspråk. De byformene som nå breier seg på bekostning av de mer lokale dialektformene, er imidlertid ikke de pene, men de folkelige formene – eller i skrift: det radikale bokmålet,

om du vil. Solen har ingen fremtid i norsk talemål, for å si det sånn, det er sola som representerer framtida. Fokuset til LSS har endra seg i tråd med dette, med sterkere fokus på talemålsnærhet, og sterkere fokus på det radikale bokmålet. Prisvinnernes opphav har de siste 25 åra i stor grad avspeila denne utviklinga; det har vært mange radikalere fra byer og tettsteder på Østlandet. Arvid Hansen og Laila Stien har på en måte vært unntaka.

I 1981 tok en laboratoriearbeider på Rjukan kontakt med laget og ville gi penger til et prosjekt som kunne fremme arbeidet for saken. Etter diskusjoner og forhandlinger kom man fram til at et fond som bar giverens navn, Tomas Refsdals litteraturfond, skulle opprettes, og de årlige rentene deles ut som prispenger til Språklig samlings litteraturpris. Før dette

fikk prisvinnerne tale, blomster og gjerne et grafisk blad, en kunsttegning av seg sjøl eller liknende. Den siste som gikk pengelens hjem, var Dag Solstad i 1982, den første som nøyt godt av litteraturfondet, var Erling Pedersen i 1983.

Det radikale bokmålet er i veldig mange sammenhenger en motkultur. Historisk sett kan det ses på som en nasjonal motkultur, enda mer som sosial motkultur – og kanskje vi i Olav Skeviks forfatterskap kan se på det som uttrykk for en regional motkultur. Vi mener det er flott at en dreven pedagog som Skevik er i posisjon til å gi Stiklestad et umiskjennelig trøndersk skriftlig uttrykk. Dere trøndere er jo stolte over talemålet deres og veit at det bærer helt fram, ja, til Kongens bord,

om jeg kan uttrykke meg litt svulstig. Jeg tenker særlig på nylig avdøde Per Borten. Olav Skevik viser oss at det er muligheter også skriftlig, ikke gjennom å «skrive på dialekt», men tvert imot ved å skrive et folkelig, radikalt og normert bokmål. Det duger her på Stiklestad, samtidig som det er et nasjonalt kultursenter verdig.

Så kanskje du også er forut for di tid, Skevik, og er med på å vise vei i skriftspråsutviklinga. I ei tid der vi ser en viltvoksende flora av nye skriftlige uttrykk, er det nettopp behov for normfasthet. Unge språkbrukere er i ikke liten grad opprørsk i forhold til autoriteter og norm. Det de ofte ikke er klar over, er at heimespråket deres, hjertespråket deres, de formene de faktisk krever å få

skrive, i mye større grad enn de aner, er representert i normen, og dermed holder i sammenhenger langt ut over tekstmelding og e-post. Norm trenger altså ikke i skriftspråkssammenheng i Norge være noe fjernt, fremmed, utilgjengelig.

Vi i LSS er svært glade for å ha tatt turen hit til Stiklestad i dag, for å ha funnet fram til Olav Skeviks faglitterære forfatterskap og for å kunne overrekke han Språklig samlings litteraturpris for 2004, 25.000 kroner.

Tidligere prisvinnere

2003: Jo Eggen

2002: Øyvind Berg

2001: Jonny Halberg

2000: Harald Rosenløw Eeg

1999: Erling Kittelsen

1998: Rune Christiansen

1997: Magnar Mikkelsen

1996: Tron Øgrim

1995: Øystein Sunde

1994: Ketil Gjessing

1993: Per Petterson

1992: Laila Stien

1991: Jon Michelet

1990: Kim Småge

1989: Arvid Hansen

1988: Mari Osmundsen

1987: Ingvar Ambjørnsen

1986: Karin Sveen

1985: Einar Økland

1984: Tove Nilsen

1983: Erling Pedersen

1982: Dag Solstad

1981: Ingen pris utdelt

1980: Vidar Sandbeck

1979: Olav Dalgard og Kirsten Langbo

1978: Ingen pris utdelt

1977: Gutorm Gjessing

1976: Stein Ove Berg

1975: Ingen pris utdelt

1974: Rolf E. Stenersen

1973: Monrad Norderval

1972: Hans Børli

1971: Ingen pris utdelt

1970: Ingen pris utdelt

1969: Elling M. Solheim

1968: Ingen pris utdelt

1967: Ingen pris utdelt

1966: Kåre Holt

1965: Ingen pris utdelt

1964: Åsta Holth

1963: Mikkjel Fønhus

Olav Skevik:

Takk for prisen!

For meg var det svært uventa å få Språklig samlings litteraturpris. Noen har nok gjennom åra latt det skinne gjennom at de syns jeg skriver et bra radikalt bokmål, men det er langt derifra til litteraturprisen. Ganske fort vart jeg likevel bare glad for prisen. Sjølsagt kunne jeg fundert på om jeg skreiv bra nok, om jeg fortjente den osv. Men nå er jeg gammel nok til å slå meg til ro med at det er ikke mitt problem.

Etter hvert har gleda over å ha fått prisen forsterka seg, jeg er også stolt over den, og jeg syns det er ei stor ære å komme på lista sammen med gode folk som har fått den før. Jeg har stor respekt for dem, både som språkbrukere og som kunstnere eller fagfolk. Olav H. Hauge har skrevet et dikt om Kupper'ns 10 000 m i Squaw Valley. Da gikk han svært så bra, 15.46,6 var en utruglig verdensrekord den gangen. Og nordmannens prestasjon langt borte førte også til reaksjoner heime i Hardanger:

«... ordi får ein djervare sving,
og ho mor grip fastare om staven.»

I vinter har sikkert ski-VM fungert slik at «... ordi har fått ein djervare sving» for mange framfor fjernsynsskjermen. Heilt ubevisst kan det hende de har fått det for meg også, ikke på grunn av ski-VM, men på grunn av prisen (men jeg trur ingen har merka det). I tilfelle får jeg trøste meg med at jeg har gjort noe, ikke bare sett at andre gjør noe.

Når vi vil formidle fagstoff i forskjellige fag, lurar det mange slags farer i farvatnet. Jeg trur ikke historie er verste faget, men også her er det

lett å falle mellom mange stoler. Vi kan overvurdere lesere, undervurdere dem, være for alvorlige for noen, for lite seriøse for andre. Vi bruker for mange fremmedord for noen og er for lite presise og nyanserte for andre.

Men uansett korleis vi gjør det, kommer vi ikke utenom språket og språklige valg. Når vi forteller om personer, hendinger og samfunnsforhold, gjør vi heile tida språklige valg. Vi leiter etter gode ord, uttrykk og måter å si ting på. Og et av måla er å skrive så godt språk som mulig, det er nødvendig for å få fram det vi vil si. Både muntlige og skriftlige framstillinger kan bli for lite interessante. En av lærerne mine på universitetet brukte å si at historielærerne drepte den historiske personen mange ganger – det skal ikke så mye til før elever syns at noe er drepande kjedelig.

Godt språk er ikke noe statisk, blant anna er det avhengig av publikum, emne, hensikten med skriving eller tale. Noen av oss har prøvd å lære bort godt språk til elever. Det er mange år sia jeg holdt på med det nå, men jeg husker at det kunne føles som et sisyfosarbeid mange ganger. Likevel har det vært lærerikt for meg å se hva elever skriver, finne det gode og gle seg over det, se at noe ikke fungerer og synes synd på dem som strever uten å lykkes, de får ikke uttrykka til å være i samsvar med tanken. Så må en hjelpe dem med å leite etter andre uttrykksmåter, og den leitinga kan være tidkrevende nok, men den er lærerik og fungerer som trening for egen skriving. For meg slutter det visst aldri å være arbeidssamt, men også artig å finne gode formuleringer. Og jeg kan ikke

skjønne anna enn at mange norsklærere må være undervurderte språkeksperter.

Godt språk er også i stor grad uavhengig av norsk språkdebatt, for dialektene og skriftnormalene har så mange muligheter at bevisste språkbrukere må arbeide for å finne fram til sitt eget gode språk. Det er aldri mulig å skrive som en snakker, men det bør ikke være for stor avstand mellom talespråk og skriftspråk. I siste instans er dette arbeidet med språket en del av å finne fram til seg sjøl. Når vi skriver historie er det jo slik at vi forteller om noe. Det kan være hva som helst, slaget på Stiklestad eller Christian Michelsen i 1905 eller Kåre Willoch i 1980-åra. Men samtidig er det sånn at den som sier eller skriver noe, forteller noe om seg sjøl og sin egen bakgrunn. Det gjør han gjennom valg av ord og uttrykk, formuleringer, det han velger å skrive eller snakke om – og det han ikke vil si noe om. (Det siste er viktig.) Historiefaget har en fagterminologi om dette. På denne måten blir alt vi sier og skriver en del av en presentasjon – gjennom godt språk framstiller vi oss sjøl på en positiv måte. Det er lett å tru at denne sida ved språkbruken er undervurdert i dag. Av og til kan en høre vurderinger, både om norsk og andre språk, at det greier seg godt viss en blir forstått. På en måte er det rett, men holdninga kan legitimere språklig likegyldighet og slurv. Og det er ikke bra, verken for språket eller den som bruker det. Den likegyldige språkbrukeren risikerer å presentere seg sjøl på en negativ måte.

Det er fristende å sitere Adresseavisen den dagen dette blir skrevet (14.03.05): «Å passe på det norske språket er egentligen viktig fellesoppgave for oss alle. Vi er bare 4,5 millioner mennesker i verden som kan gjøre den jobben.» Det vart skrevet i forbindelse med teksting på TV, noe som ikke fikk bare ros.

Og når vi presenterer oss gjennom språk og på andre måter, så gir det grunnlag for vurdering og omdømme i små og store miljø. Ofte er det sånn at den som behersker språk, også får ei viss makt i samfunnet. Men vi skal være forsiktige her, språklige idealer varierer fra miljø til miljø, det er ikke alle som setter pris på en akademisk eller byråkratisk språkbruk. Jeg leste en gang om havnearbeidere i New York, trur jeg det var, der kunne folk blir *skjelt ut* som professorer og genier. I slike miljø er det en annen språkbruk som gir grunnlag for makt og anseelse.

Skevik taler ved prisutdelinga

Arne Torp:

Har norsk språk overlevd?

Refleksjonar om norsk og skandinavisk ved hundreårsmarkeringa for 1905

Norsk språk lever og vil leve!

30. januar i år skreiv professor Gjert Kristoffersen ein kronikk i Aftenposten under overskrifta «Vil norsk språk overleve?», der han m.a. konstaterte at morsmålet vårt ikkje er truga av utsletting i overskodelig framtid, og det har han sjølvsagt rett i. Det er heller ikkje tvil om at han har rett når han slår fast at norsk blei «et helt annet språk enn i høymiddelalderen etter den voldsomme importen av nedertyske lånord i senmiddelalderen». Like fullt hevdar han i neste setning at «det var fremdeles norsk.»

Med denne formuleringa meiner han truleg at den grammatiske strukturen i språket ikkje var nedertysk, sjølv om svært mange av orda var importerte. Dette poenget kan illustrerast med ei enkel setning:

Gammalnorsk:

Sutarenn talade mjok ratt.

Moderne norsk:

Skomakaren snakka veldig fort.

Nedertysk:

De schomaker snakte weldig fort.

Som me ser, er alle dei gammalnorske *orda* bytte ut med nedertyske i den moderne norske versjonen, mens *grammatikken* framleis er nordisk: *Skomakaren* har etterhengd bestemt artikkel, og verbet *snakka* har *-a*-ending i preteritum, og ingen av desse to draga kjem frå nedertysk.

Grammatikken i moderne norsk

er altså i hovuddraga ei rett nok svært forandra utgåve av den gammalnorske grammatikken, men det er ikkje nedertysk grammatikk, trass i at svært mange ord kjem derifrå. På same vis blir det heller ikkje engelsk om eg seier at «kiperen hedda ballen i gollen», for å konstruere ei nokså merkverdig setning med berre engelske ord.

Det gir altså meining å hevde at språket vårt verken blei nedertysk i mellomalderen eller at det ville bli engelsk om me skulle få like fullt av engelske ord ein gong i framtida. Men kor *norsk* er det eigentleg?

Nei, norsk språk er borte!

At folk med ein annan ståstad enn vår kan sjå annleis på denne saka, har eg funne eit morosamt døme på i eit intervju med den kjende islandske dikteren Halldór Laxness, som sa det slik i eit intervju med den islandske presse mannen Matthías Johannessen i 1972, her sitert på originalspråket:

Matthías: Ertu hræddur om að við glötum tungu okkar í þessari hringiðu nútímans og nábylinu við aðrar þjóðir?

Halldór: Svo gæti farið. Þess eru mörg dæmi að smáþjóðir hafi glatað tungu sinni, til dæmis Norðmenn.

(Skeggræður gegnum tíðina s. 63; Helgafell 1973)

I omsetjing lyder det slik:

Matthías: Er du redd for at me skal miste språket vårt i vår tids malstraum og i nærleiken med andre nasjonar?

Halldór: Slik kan det gå. Det er mange døme på at små nasjonar har mista språket sitt, til dømes nordmennene.

Slik framstår altså den norske språksituasjonen når ein ser han frå Island – og – kunne ein leggje til – når ein dessutan er ein verdskjend forfattar med sans for provoserande spissformuleringar.

Norsk er «unorsk»

No seier ikkje Laxness meir om kva han meinte nordmennene *faktisk* snakkar, berre at det ikkje er *norsk*. Faktisk trur eg han meinte det var nærmast nedertysk – han skal visstnok ein annan gong (på dansk) ha kalla språket her i landet for «den afart af plattysk som man behager at kalde norsk». På bakgrunn av denne utsegna (som eg rett nok ikkje kan gå hundre prosent god for) må ein vel kunne fastslå at Halldór Laxness kanskje ikkje bør ha monopol på å klassifisere norsk språk.

Men om me no ikkje avskriv målet her i landet som nordisk, men ser i staden på forholdet mellom norsk og dei nærmaste grannemåla, blir nok biletet annleis. Anten me likar det eller ei, må me nok vedgå at det aller meste av det me til dagleg kallar norsk, anten det er bokmål

eller nynorsk, liknar svært på gran- nemåla våre svensk og dansk. At det skrivne bokmålet – *det almindelige Bogsprog* – var det same i Norge og Danmark heilt fram til 1907, er eit velkjent faktum, og heller ikkje i dag er skilnaden stor mellom bokmål og dansk – i skrift. Svært mange ordformer som framleis råder grunnen i bokmålet må også forklarast med utgangspunkt i dansk; t.d. *hull, kull, gulv, lav, høy, uke* (jf. nynorsk *hol, kol, golv, låg, høg, veke*). Det same gjeld sentrale drag i grammatikken som felleskjønnsformer som *stenen, boken* fortidsformer som *kastet* osv. (jf. nynorsk – og radikalt bokmål! – *steinen, boka, kasta*). At former som *boken* og *kastet* også stemmer med folkemålet i Bergen, er interessant, men det er ikkje derfor dei finst i bokmålet!

Men også nynorsken er smekkefull av ordformer som ikkje kan ha historisk rot i gammalnorsk, men i dansk eller svensk: Nynorske ordformer som *brød, høg* og *vinter* ville heitt *braud, hå* og *vetter* om dei hadde ætta beinveges frå gammalnorsk, men det gjer dei ikkje – dei har alle ei form som har rot i dansk eller svensk talemål. På islandsk heiter det då også *brauð, hár* og *vetur* – om lag

slik det “burde” vore på norsk også, om me hadde fått desse orda beinveges frå norrønt.

Norsken – det sentralskandinaviske språket!

Skal me så vere veldig leie oss for dette? Etter mitt syn ikkje. For dette at me nordmenn på grunn av den spesielle språkhistoria vår har fått eit ordforråd som fell meir eller mindre saman med dansk (jf. firehundreårsnatta) og på grunn av geografien (både Norge og Sverige ligg på den skandinaviske halvøya) ein uttale som liknar mest på svensk, gjer at me forstår danskar og svenskar betre enn dei forstår kvarandre. Faktisk er det slik i dag at yngre danskar og svenskar forstår engelsk langt betre enn dei forstår grannespråket.

Slik er det heldigvis ikkje her i landet; nettopp fordi me langt på veg har ordforrådet felles med danskane og uttalen felles med svenskane, så har me språklege dører opne både sørover og austover. Dermed kan me godt seie at det større språksamfunnet me er medlemmer av – det vil seie det språksamfunnet der me kan kommunisere ved hjelp av morsmålet – ikkje er berre Norge med sine 4-5 millionar menneske, men dessutan Sverige

og Danmark, og dermed blir me til saman ca. 20 millionar. Dette kan vere noko å tenkje over og ikkje minst gle seg over nettopp i året 2005, då me ikkje skal *feire*, men *markere*, at det er hundre år sidan det politiske hopehavet mellom Norge og Sverige blei oppløyst. La oss håpe at dei *språklege* banda mellom dei tre skandinaviske landa vil halde i minst hundre år til!

Stoff ønskes!

Posten har innskjerpa krava i distribusjonsavtalen for Språklig Samling, og påpeker at det skal komme ett nummer i hvert kvartal. Bladet kommer ut med fire nummer i året, inntil i fjor dessverre oftest noe på etterskudd hva gjelder nummereringa, men vi er nå nødt til å sende ut nummer én i første kvartal, osv. For å ro dette i land har vi måttet gi ut seks nummer på rundt 13 måneder. Det har jo tæra på stofftilfanget, og det har derfor blitt et par litt slunkne nummer. Det ser ut til å gå mot bedre tider, men vi ønsker oss fortsatt mer stoff om aktuelle språkspørsmål. Har du noe på hjertet, er det ingen grunn til å nøle med å sende inn stoff! Den norske språkstriden er på ingen måte over, og språk og språkvaner i Norge endrer seg i et forrykende tempo for tida. Det «dannede talesprog» er redusert til en dårlig parodi på seg sjøl (i den grad det i det hele tatt eksisterer), dialektene seirer på alle fronter, ungdom er storprodusenter av skriftlig dialekt i digitale medier, kj-lyden forsvinner hos toneangivende hovedstadsungdom, garpegenitiven siver inn overalt, radikalt bokmål og østlandsdialekter opplever både sensur og framgang på samme tid. Det er nok å skrive om, og Språklig Samling har rom for fordomsfrie refleksjoner rundt alle slags aktuelle språkspørsmål!

Gjennomslag for LSS-argumentasjon i Norsk språkråd?

Av Arne Torp

22. februar 2005 kom endelig det vi har venta på så lenge – departementets uttalelse om det siste rettskrivingsforslaget for begge de norske målformene. Det var sannelig ikke for tidlig – det har nå gått over to år siden språkrådsrådet behandla det forslaget som Kultur- og kirkedepartementet nå har tatt stilling til, og hele fem år siden Språkrådet presenterte et nesten identisk forslag som departementet sendte tilbake til Språkrådet fordi de ikke likte det.

Det gjør de ikke denne gangen heller, og det de ikke liker, er som sist nynorskforslaget, som fremdeles opprettholder skillet mellom hovedformer (jamstilte former) og sideformer (klammeformer), slik den nynorske grasrota i stor grad gikk inn for da forslaget ble sendt ut til høring i 2002. Konklusjonen i departementet er derfor at man ikke nå heller vil godkjenne nynorskvedtaket, for dette systemet vil de ha bort, og foreløpig blir det derfor ikke gjort noe som helst med nynorsknormalen. Hva som videre skal skje med nynorsken, «vil departementet for sin del tidlegast vurderer etter at omdanningsprosessen i Norsk språkråd er endeleg avslutta», heter det til slutt om nynorsken i brevet fra departementet.

De felles vedtaka for både bokmål og nynorsk og det aller meste av det som gjelder spesielt for bokmål, ble derimot godkjent. Men departementet vil ikke godkjenne det språkpolitisk ukontroversielle «forbudet» mot sammendradde former som *kapitlet* og *teatret* (Språkrådet gikk inn for *kapittelet* og *teateret* som eneformer), og departementet er også skeptisk til et nytt vedtak om

fordeling av formene *lenger/lengre*.

Språkpolitisk interessante punkter er derimot innvendingene mot vedtaket om tallordformene og bestemmelsene om *-a* og *-et* i svake verb. Når det gjelder det første av disse to punktene sier departementet følgende:

Vi har også merkt oss at det er reist spesifikk kritikk mot konsekvensane av vedtekne endringar i bokmålsnorma på enkelte konkrete punkt.

Dette gjeld først og fremst vedtaket om formene *syv*, *tyve* og *tredve*, m.a. den tvil som eventuelt kan oppstå om kva for samansetjingar og avleiingar desse kan brukast i. Det heiter i vedtaket frå rådsrådet i 2003 at dette ikkje er normert og må avgjerast etter språkkjensla.

Departementet legg her størst vekt på at formene *tyve* og *tredve* ikkje utan vidare lèt seg kombinera med den offisielle teljemåten, der tiarane kjem framfor einarane. Særleg i visse samanhengar kan denne teljemåten ha mykje å seia for å hindra at det blir kommunisert feilaktige tal. Vi finn det ikkje tilrådeleg å gjera noko som indirekte kan riva bort noko av grunnlaget for opplæringa i denne teljemåten.

Etter ei samla vurdering er departementet derfor kome til at formene tyve og tredve ikkje bør godkjennast som valfrie former innanfor den offisielle rettskrivinga. Forma syv er ikkje på same måten problematisk i høve til teljemåten, og departementet godkjenner derfor denne forma som jamstilt ved sida av den noverande eineforma sju.

For den som representerte LSS på det språkrådsrådet som med stort flertall gikk inn for å slippe inn alle de tre konservative bokmålsformene i den offisielle varmen, er det interessant å legge merke til at departementet har landa på nøyaktig den samme løsningen som jeg gikk inn for på møtet; jf. *Språklig Samling* nr. 3/2003 s. 6, der jeg har gjort greie for hvorfor jeg stemte som jeg gjorde.

Når det gjelder punktet om bøyning av svake verb, har departementet denne kommentaren:

Ein viss etterfølgjande kritikk er også reist mot konsekvensane av vedtaket om at svake verb som har *-et-bøyning*, normalt også vil ha bøyning med *-a*. Som presiserande tillegg heiter det i vedtaket at *a-former* som «åpenbart ikkje [sic] har støtte i skriftspråket,» ikkje skal førestå opp i ordlistene. Departementet er i tvil om at det i praksis er rett å overlata dette normeringsspørsmålet til dei ulike ordlisteredaktørane, og vil be om at dette bli [sic] gjennomgått på nytt med sikte på å fjerna tvilen om kva normstatus slike potensielle *a-former* skal ha.

I prosjektskissa for omdanning av Språkrådet er det slått fast at det blir ei deloppgåve for den nye institusjonen å forvalta norsk rettskriving. Dette vil altså gjelda uavhengig av det uavklarte spørsmålet om kva for rolle institusjonen skal spela når det gjeld meir tradisjonell normering av rettskrivinga. Vi ber med dette Norsk språkråd gjennomgå det nemnde spørsmålet. Språkrådet får fullmakt til å avgjera den tvil som her

reiser seg. Dette må gjerast så snart råd er, slik at det kan avklarast før nye ordbøker og ordlister skal trykkjast.

Brevet frå departementet sluttar med denne oppmodinga:

Vi ber Norsk språkråd gjenomgå og avklara det nemnde spørsmålet om bøyning av vise [sic] svake verb i bokmål og elles rydda opp i det som eventuelt måtte vera av uklare detaljspørsmål.

Fra LSS-synspunkt er det ikke vanskelig å være enig med departementet i at formuleringa om at en ikke skal ordlisteføre a-former som «åpenbart ikke har støtte i **skriftspråket**» (mi utheving) er uheldig, for dette åpner for mye synsing fra ordlisteredaktørene. De ivrigste «puristene» blant dem kan vel konkludere med at det bare er a-former som *pussa* (= halvfull) og *deppa* som «har støtte i skriftspråket»; a-former i verb er som kjent ikke svært vanlige i skriftlig bokmål, trass i at de dominerer i nær sagt all slags talt norsk, bortsett fra bergensk. Det er neppe for sterkt sagt at a-former av svake verb i dag er stilistisk umarkerte i talt bokmål. I skrift holdes de derimot stort sett ganske effektivt ute av de som sitter med normeringsmakta i redaksjoner og forlag. Dersom disse instansene nå også skal få «a-sensurerte» ordlister å underbygge sensurpraksisen med, kan det se stygt ut for a-formene i svake verb; og nettopp disse a-formene fungerer nok i dag som en viktig markør for radikalt bokmål. Å legge begrensinger på bruken av a-former i svake verb, kan dermed godt ses på som et forsøk på å hindre folk i å skrive radikalt bokmål.

Det beste fra LSS-synspunkt ville nok derfor alt i alt være om en opprettholdt det tidligere prinsippet om at bokmål har bare ei klasse av regelmessige svake verb, nemlig den en kan kalle *a/et*-klassa. Det betyr i praksis at alle verb som kan få endelsen *-et* i konservativt bokmål,

kan også få endelsen *-a*. Så får vi heller leve med at dette teoretisk kan føre til at den riksmålske setningen *piken bygget huset* vil kunne bli til *jenta bygga huset* på radikalt bokmål, og det ser jo ikke bra ut, for det heter som kjent *jenta bygde huset* på «skikkelig» norsk. Men dette lyder vel kanskje ikke så mye verre enn *kuen* og *bruen*, som i alle fall er korrekte former etter gjeldende bokmålsnorm?

Noen nye tillatte former i bokmål fra 1. juli 2005

Preteritumsformer som før måtte få *-au-* eller *-ø-*, nå valgfritt *-øy-* eller *-ø-*:

**bøy brøyt fløyt frøys føyk
gøyv kløyv krøyp nøys nøyt
røyt skøyt skøyv smøyg
strøyk tøyt**

Ord på *-ning* kan få hunkjønn:

legninga, festninga

A-endinger i bestemt form flertall for enkelte ord:

feila, skia, skoa, tinga

Se <http://www.sprakrad.no/Templates/Page.aspx?id=7702> for mer informasjon om reformen.

Medlemsbladet Motor – et moderne manneblad

Ei maskulin bladmelding av Pål Styrk Hansen

Motor er en av Norges mest tallrike trykksaker, faktisk. Medlemsbladet til Norges Automobilforbund har et «kontrollert opplag» på hele 406.297, og over 1 million lesere over 15 år, ifølge mer eller mindre sikre beregninger. Det er noe å strekke seg etter for vårt grønne språkradikale, det, tenker jeg! Det lokker med halvglansa papir hver 14. dag, selger stort også i lossalg og er ganske fritt for sex. Det selger på sak, på en bilpolitisk plattform, og gir leserne både reisereportasjer, forbrukertester fra inn- og utland og nyttige nyheter om bilen, veien og lappen. Det eneste som nærmer seg porno, er bildene fra *bilmesser* i utlandet der fabrikantene lanserer sine glinsende nye penisforlengere ved hjelp av babes 'n' boobs på panseret. Det er forresten jenter på noen av ferieparadis-bildene også.

Nå er jo alle leserne av herværende medlemsblad vel kjent med at menn er mer vågale i språkveien enn kvinner. Dette kan spores i talemålsundersøkelser verden over, og tanken dukka opp en kveld *Motor* lå på nattbordet (man er jo mann!): Vil dette gi seg utslag i skribentenes formvalg i mannebladet *Motor*? Kan jeg slå opp her og finne *radikalt bokmål*?

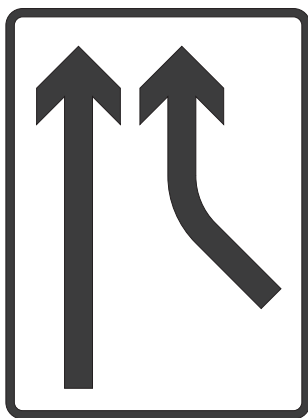
Som tenkt så lest:

Motor fra 9. november 2004 har 92 sider med 9 reportasjer, 10 bilrapporter av ulike slag og et par koschlie reiseskildringer, fra henholdsvis sydhavsparadiset Aitutaki og norskeparadiset København. Vi får i tillegg *mye* reklame og litt organisasjonsstoff, blant annet *lesertur* til sydhavsparadiset Tahiti i Fransk Polynesia (skjerp deg, HC!).

I redaktør Svein Ola Hopes leder er det ingenting å hente, her går det i *målene* og *-et* i preteritum av a-verb. Det samme kan det være; her finner vi det samme gnålet om

myndighetenes uforstand i avgiftspolitikken som vi kunne vente. Det blir som å lese medlemsbladet til tobakksfabrikantenes landsforening (samme opplag som *Språklig Samling*, kanskje?). Ingen fare, altså, for ingen leser *Motors* leder likevel, det står det samme hver gang. NAF-direktør Jan Johansen sutrer i samme modus på side 15, der han er både *skuffet* og *forundret* over at bilen er så *høyt skattet* (sic!), og det av en høyrestatsråd!

De halvnakne notisene om Volvos framtid og Mazdas nye ikon, er også heller nedslående lektyre, de er både *firesylindret* og *direkteinnsprøytet*. Når de i tillegg skal bli *avduket*, vil vi ikke lese mer av griseriet – det får

være grenser for feminint språk i et skikkelig mannfolkblad. Så finner jeg den første a-forma i teksten «Vintersjekken». Her blir det litt Prøysen-aktig: *før kulda setter inn*, og det er en skikkelig mannfolktekst, altså, med sjekking av både silikon og gummi. Oppmuntra blar jeg videre til KIA, som både er «billig og pikant», og Mini som er en fin vintersjekkebil, da den vekker oppsikt «spesielt blant unge damer i alle aldre». Her er det noe både for *langbeinte* og dem med relativt *korte bein*, bilene bruker under 0,5 på *mila*

sjøl ved *snøfall*. Da får vi heller tolerere at de har litt *begrenset* plass. Bilen kan være *tofarget*, motoren *tresylindret*, mens *girkassa* heldigvis er en relativt utfordra mannlig attributt. De bilrelaterte uttrykka får altså folkelig form, mens det ikke har smitta over på adjektivisk bruk av svake supinumformer. Bra at folk har *bein*, da, og *barna* sine i baksetet. Det skulle da også bare mangle.

Så fortsetter det med småfreakke oppslag med relativt mye hokjønn på -a: *stripa*, *pipa*, *mila*, *bakluka* og *veiboka* ser ut til å være vel etablerte former i den motoriserte mannens sengelektyre. Forma *ei jente* finner vi i reportasjen om 18-årige Marie som har våte drømmer om rød Golf, men som får drømmen knust av store, stygge forsikringsselskap. Mer sus i serken blir det når vi kommer til en artikkel om en av motorens mest intime deler: *registerreima*. Her er det både innsuging og utblåsing, *reim* framme og *reim* bak, *tannreima* og *ei tannreim*. Men også her blir den *skiftet*. Frekvente former som *seinere* og *statskassa* ser ellers ut til å være rimelig gjennomgående, her og i resten av bladet.

Til slutt i bladet er det mange sider medlemsfordeler, før reisereportasjen fra sydhavsøyene. Og her er det a-former så langt *øya* rekker: *Rarotong*a, *Bora Bora*, *Polynesia* – noe for en hver språkradikal drømmer. Den mer seriøse konklusjonen blir at bladet *Motor* opplagt rommer mange radikale bokmålsformer. Bladet sprenger på ingen måte grenser, og tar for eksempel ikke i bruk a-former i fortid av verb, men mange formvalg ellers går vår vei, i en slik grad at det er rimelig å si at man i *Motor* finner et moderat radikalt bokmål, helt klart et *moderne bokmål* etter vår smak.

Frode Myrheim:

Bok om personnamn

Birger Sivertsen:

Fornavn. Norsk navneleksikon

Andresen & Butenschøn

Oslo 2003

Boka, som er på 512 sider, er enda eit av mange namneleksikon i dei seinare åra. Etter eit føreord av forfattaren følgjer eit innleiingskapittel av Ronald Grambo av meir allmenn kulturhistorisk art. Etter dette kjem sjølv leksikondelen som er delt i to bolkar, ein med 3154 kvinnenamn og ein med 2308 mannsnamn. Til saman er det altså 5462 namn som har eiga oppslagsform. Opplysningane under dei ulike namna er ordna i stikkord som opphav, tyding, namnedag, tal på namneberarar (i 2002), historisk kjende personar som har hatt det aktuelle namnet. I tillegg blir det opplyst kor lenge namnet har vori brukt her i landet, og om popularitetsbølgjer. Under mange namn er det òg vist til former som har same opphavet. No er det ikkje slik at alle desse stikkorda finst under kvart namn. Jamnast er det berre hovudforma, eller rettare sagt det forfattaren oppfattar som ei meir opphavleg form, som har alle desse ekstra opplysningane. Ved skriftvariantar blir det ofte berre opplyst om talet på namneberarar. Når namnet har færre enn fire namneberarar, blir det ikkje sagt noko om kor mange som ber namnet.

Forfattaren seier i føreordet at boka er for det breie lag av folket, og at han har lagt vekt på å få med alle *tenkjelege* former av eit namn. Og er det noko boka er rik på, er det nett namneformer. Her finst Vidkunn med éin og to n-ar og Kristoffer med og utan *ch* og *p*. Alle desse formene har vel forfattaren for det meste henta frå Statistisk sentralbyrås database for 2002, som er tilgjengeleg på nettet. Utover dette er det noko uklårt kva for kriterium som er lagde til grunn for namneutvalet.

Det boka vantar er fleire sjølv-

stendige namn. Til dømes finst det ei mengd namn i Eivind Vågslids *Norderlendske fyrenamn* og i *Norsk personnamnleksikon* som godt kunne ha vori med. Ein liten smakebit på slike namn er t.d.: *Igul, Palme, Palne, Ulvhedin, Verald, Vern, Vesete* og *Vessel*. Etter mi meining hadde det vori meir kulturhistorisk interessant å ha fått med fleire av desse framfor alle skriftvariantar av eitt namn. Problemet med alle desse variantane melder seg òg fort når ein kjem inn på stikkord som opphav, tyding og ikkje minst bruk av di namn i eldre tid, t.d. på 1600- og 1700-talet, ikkje hadde noka fast rettskriving som i dag.

Lat oss ta eit døme. Det namnet som tvillaust var mest brukt på 1500-talet, nemleg Ola, finst på 1600-talet i desse skriftformene: *Ole, Olle, Olluff, Oluff, Oluf, Olluf*. Namnet hadde på den tida i grove trekk tre uttaleformer: Ola med og utan tjukk l og dessutan Olav.

Namnet *Per* kan vera eit anna døme. Her står det m.a. følgjande under stikkordet *Bruk*: «Vanskelig å anslå omfanget av bruken etter 1500-tallet, ofte sammenblandet med den danskpåvirkede skrivemåten Peder.»

I vår tid vil nok dei fleste utan å tenkje seg om sjå på *Peder* og *Per* som to ulike namn, men problemet er at dette slett ikkje var tilfelle for hundre år sidan. Folk flest blunka ikkje ved å presentere seg som *Per*, *Pe* eller *Pæ* for deretter å skrive under med *Peder*. Altså noko vi kan kalle ein munnleg mentalitet. Problemet er at forfattaren freistar å skilja to former som den gongen ikkje var sedde på som to namn. Ein kan seia at dei var to sider av same sak. Dette fenomenet burde vori omtala under stikkordet *Bruk*, og det skulle vori eit

anna stikkord som heiter *Skriftformer* med døme på korleis namnet vart skrivi i eldre tid. Vi ser derfor at heile utsegna blir galen når ein ikkje tek høgd for dette fenomenet.

Forfattaren har naturlegvis henta mestedelen av opplysningane frå andre namnebøker, og i så måte er Norsk personnamnleksikon av Kristoffer Kruken (Det Norske Samlaget 1995) ei grunnbok for ei meir vitskapeleg handsaming av personnamna. Og når ein blar opp der og jamfører med Sivertsen, slår det ein at teksten er mistenkjeleg lik for mange oppslag. Kanskje forfattaren burde ha uttrykt ein meir tydeleg takk til dei som har forska i dette stoffet.

Mitt inntrykk av boka er at ho er grei til oppslagsbok for den meinige mann, men til noko djupare studium eignar ho seg ikkje. Viktige ting som å skilja mellom uttale og skrift er det ikkje gjort greie for. Er du derimot på utkikk etter kor mange som bar dei ulike namna og namneformene i 2002, er boka kanskje noko å kjøpe.

Fra riksmålsmunn

I sin utrettelige kamp for norsk kultur er riksmålsfolket nå i full gang med en ny offensiv mot det sproglige forfall. Denne gangen er det den altomfattende dialektbruken i NRK som får gjennomgå. NRK, dette rikssymbol på ukultur, kvintessensen av sproglig *ignorance*! I en fornøylig og tankevekkende serie med omfattende analyser i *Ordet* har Tor Guttu med ugjendrivelige beviser slått fast at NRK-folk *simpelthen ikke kan snakke*. Av plasshensyn kan vi dessverre ikke gjengi alle analysene her (de er ikke så festlige heller), men vi sakser et lite gullkorn fra nummer 3/2004, til glede for alle som fortsatt ser det som avgjørende for vår fremtid som kulturnasjon at vi klarer å holde hovedsproget i hevd:

Vi har flere ganger fått henvendelser om Lotto-damens «milliona krona». Vi har da svart at i mange dialekter faller r bort i substantivenes flertallsendelse, så når NRK først skal drive sin dialektpolitikk, får hun i Guds og Mammons navn fortsette; millionene er tross alt det viktigste akkurat der. Men som bøyingsformer i ellers noenlunde standardisert tale

klinger slike flertallsformer ille, fra og med Romsdal og nordover: «budsjettforhandlinga», «teoria» o.l.

Guttu og opptil flere *Ordet*-lesere har altså registrert at det landsgyldige talemål dessverre ikke nødvendigvis er det eneste gyldige i NRK-sendinger, eller på statsministerens kontor for den saks skyld. Vi vil takke for nyttig informasjon om formverket i eksotiske norske dialekter og for de velfunderte estetiske vurderinger, og ønsker lykke til videre i kampen for å få folk til å snakke som folk. For å vise hvor ille det kan gå om man ikke passer på, tar vi også med noen skrekkeksempler Guttu har funnet i det østnorske vulgærsprog:

På scenen bør vi si «før vi kårmer så langt», når ikke stilen innbyr til noe annet. I NRK bør østnorsktalende si «før vi komme sjå langt», men ikke «fø vi komme sjå langt», og ikke «va gjø vi?», «altfå mange» o.l.

Vi er usikre på hvilke mekanismer som ligger bak dette r-bortfallet i østlandsk. Er det Gud eller Mammon

som har skylda i dette tilfellet? Og vil millionene være viktigere enn en uttale med -r i østlandsk også? Språklig Samlings redaktør vil gi spalteplass til velbegrunna teorier rundt dette!

(Vi vil gjøre oppmerksom at heller ikke TV2 veit å følge riksnormen til enhver tid, og kan derfor heller ikke gå fri for litt konstruktiv kritikk. I en uttalelse til VG rett før jul påpeker Riksmålsforbundet, fortsatt ved Tor Guttu, at der er for meget skjæmmende dialektbruk i TV2, og at dialektbruken «har en tendens til å bli noe inkonsekvent og formløs». Dessverre for døve ører – informasjonsdirektør Rune Inderøy i TV2 mener dette er helt uproblematisk. Hvor skal det ende? Vi bare spør.)

Eksempel på person med et illelydende, noe formløst, dog relativt konsekvent, formverk. Men er det Gud eller Mammon som skal bebreides?

Kollega med et betraktelig strammere formverk. Et eksempel til etterfølgelse for slappe NRK- og TV2-folk!

Olav Momrak Haugann:

Latinske intetkjønnsord på -um og samnorsk

Fra 1994 og fram til nå har jeg ved flere høver gitt uttrykk for følgende her i bladet: Nynorsken skal leve videre i bokmålet, dette norske bokmålet bør bli enerådende i offentlig sektor. Konkret vil dette blant annet si at jeg som eneformer og grunnleggende mønster vil foreslå:

ord – ordet, ord – orda
eple – eplet, epler – epla

Et av de problema som vi har å stri med når det gjelder normering av norsk språk, dreier seg om latinske fremmedord på -um. I Språknytt 2/1995 setter forsker Vibeke Roggen opp en tabell som viser tillatte bøyingsvarianter for slike ord. Ifølge tabellen er det hele sju flertalls-muligheter for disse orda. Dette er

lite rasjonelt – noe også Roggen gir uttrykk for. I stedet for disse sju foreslår jeg fire:

1) *kvantum – kvantumet, kvantum – kvanta*

(slik er også *pensum, forum, faktum, serum, visum*)

2) *punktum – punktumet, punktum – punktuma*

(slik er også *sentrum*, for eksempel *sentrumet* i en by (*senter, for eksempel kjøpesenter* vil jeg derimot bøye slik: *senter – senteret, senter – sentra*))

3) Her vil jeg samle i ei gruppe ord som merkverdig nok i dag har ulik form i ubestemt form flertall (det heter på den ene side *nøytrer*, på

den andre side *spektre*). Vil ikke følgende være mer rasjonelt: *nøytrum – nøytrumet, nøytrer – nøytra*? Slik også *spektrum*? Jfr. forma *epler* ovenfor.

4) *medium – mediet, medier – media* (slik også *stadium, museum, studium* (sistnevnte bør vel ha valgfritt *studia/studiene*)).

Tillegg om greske (og andre) fremmedord på -on: Disse ser ut til å kunne inngå i gruppe 1):

adiaforon, -et, -, -fora
akkordion, -et, -, -dia

Styret i LSS 2004-2005

Vanja Røkkum Jahnsen, leder
Arne Torp, nestleder
Ellen Skolseg, sekretær
André Stryger, kasserer
Thomas Hoel, styremedlem
Elsa Kristiansen, styremedlem
Hans-Christian Holm, styremedlem
Ivar Hundvin, varamedlem
Pål Styrk Hansen, varamedlem
Eric Papazian, varamedlem

LSS sine medlemmer og varamedlemmer i Norsk språkråd

Arne Torp (bokmål)
Ellen Skolseg (vara)
Lars S. Vikør (nynorsk)
Rolf Theil (vara)

Innhold I/2005

- 2 Redaksjonelt: Bokmål mot et østlandsk samnorsk?**
- 3 Pressemelding: Litteraturprisen til Olav Skevik**
- 4 Pål Styrk Hansen: Tale ved prisoverrekkelsen til Olav Skevik**
- 6 Olav Skevik: Takk for prisen!**
- 8 Arne Torp: Har *nors* språk overlevd?**
- 10 Arne Torp: Gjennomslag for LSS-argumentasjon i Norsk språkråd?**
- 12 Pål Styrk Hansen: Medlemsbladet Motor – et moderne manneblad**
- 13 Bok om personnamn**
- 14 Fra riksmålsmunn**
- 15 Olav Momrak Haugann: Latinske intetkjønnsord på -um og samnorsk**

STØTT ARBEIDET FOR

ett norsk skriftspråk

Tegn Dem som medlem eller gi ei gave

LANDSLAGET FOR SPRÅKLIG SAMLING